

Fältpiplärka i Skåne 2008

Under maj till juli 2008 återinventerade Richard Bergendahl, på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län, fältpiplärkan (Anthus campestris) på alla sedan 1980-talet kända lokaler av arten i Skåne. SkOF har fått länsstyrelsens tillstånd att publicera ett utdrag av den efterföljande rapporten. Fältpiplärkan förekommer i torra, sandiga miljöer med större partier av bar sand, miljöer som framförallt finns kvar i den östra delen av länet. Många av dessa miljöer har försvunnit genom igenväxning, uppodling eller igenplantering med träd, framförallt tall under 1700-1800-talet. I de kvarvarande öppna sandmarkerna förtätas grässvålen genom utebliven störning och markerna betas oftast hårt, vilket ger en låg vegetationshöjd utan någon frösättning.

RICHARD BERGENDAHL

Syftet med inventeringen var att upprepa den inventering av fältpiplärka som gjordes över hela Skåne län under 2001. Målet var dels att se trender över tiden, dels att få en bild över status för arten idag.

Vid inventeringen noterades hur många revirhävande hanar som förekom och, för att få en tydligare bild över kvaliteterna i dessa marker, noterades även antalet häckningsframgångar senare under säsongen.

Idag förekommer endast 42 revir av fältpiplärka i Skåne, varav drygt hälften hade ungar senare

under sommaren. Resultaten är en halvering sedan inventeringen för sju år sedan. Minskningen går inte oväntat i takt med den minskning som även kan ses i Halland, som

har fältpiplärka längs kustdynerna. Resultaten från inventeringen av fältpiplärka visar tydligt på behov av både restaurering och skötsel av de skånska sandmiljöerna för att säkra artens långsiktiga fortlevnad i Skåne.

Resultatet av inventeringen redovisas för fyra olika delområden i Skåne; sydöstra Skåne, nordöstra Skåne, nordvästra Skåne samt Vombsänkan. Redovisningen beskriver besökta lokaler och lokaler med fynd av fältpiplärka. Resultaten från denna inventering jämförs med tidigare inventeringar 1983, 1992 och 2001. Områdesbeskrivning, eventuella hot, påverkan och förslag till åtgärder och andra fågelobservationer tas upp i bilaga 2, som dock är alldeles för omfattande för att tas med i Anser. Hela rapporten finns dock att ladda ned här: <http://www.lansstyrelsen.se/NR/rdonlyres/CE608C2B-C968-4F70-B848-9077FF6C4199/142601/Faltpiplarkatryck.pdf>

Under inventeringen 2008 hittades alltså totalt 42 revir att jämföra med de 80 revir som upptäcktes 2001, vilket innebär en

halvering av antalet revirhävande hanar. Totalt besöktes 44 lokaler i sju skånska kommuner och de flesta fältpiplärkorna förekom i nordöstra och sydöstra Skåne. I de 42 reviren återfanns 25 par och 17 singelhanar. Den största koncentrationen var på Ravlunda, längs områdena Yngsjö-Friseboda och Ripa. Den största minskningen har skett i nordvästra Skåne och på inlandslokalerna. Inga revir fanns kvar i nordväst och endast tre i inlandet.

Inledning

Fältpiplärkan är en hotad art i Sverige och upptagen på den nationella rödlistan över hotade arter. I Sverige har fältpiplärkan minskat kraftigt under de senaste 25 åren. Under 2008 initierade Länsstyrelsen i Skåne en uppföljande inventering av en äldre inventering från 2001. Inventeringen 2008 genomfördes för att få fram antalet häckande par av fältpiplärka, antalet revirhävande hanar och eventuell häckningsframgång i de fall ungfåglar observerades. Syftet med inventeringen var att få fram ett underlag för åtgärder.

Inventeringsutförandet

Vid inventeringsarbetet prioriterade de områden där det förekom fältpiplärka under 2001. I andra hand besöktes områden där det förekommit fältpiplärka under inventeringar 1983 och 1992. Kommuner med aktuella fynd av fältpiplärka är Kristianstad (15 lokaler), Simrishamn (sex lokaler), Tomelilla (två lokaler), Ystad (tre lokaler) samt Sjöbo och Lund med vardera en lokal. Inventeringen av revirhävande hanar och par genomfördes mellan 15 maj och 18 juni. Ensamma, revirhävande hanar (singelhanar) skildes ut från revirhävande par. Vid varmluftsintrång från sydost kan förekomsten av ensamma hanar bli större. Perioden

maj-juni 2008 bjöd på varma vindar från sydost.

Förekomsten av ungfåglar kontrollerades under de två första veckorna i juli. Lokaler med spelande hanar och par besöktes under denna period för att se om det förekom några ungfåglar. Antalet besök baserades på lokalens lättillgänglighet eftersom vissa områden är militära övningsfält. Dessa platser fick besökas under de perioder då det inte pågick militära övningar.

Antalet besök i respektive område varierade också från 1-4 beroende på resultat vid första inventeringstillfället. Fältpiplärkan är mest aktiv från fem på morgonen fram till tre på eftermiddagen då det fortfarande är fullt möjligt att höra hanarna sjunga. Bästa tiden på dygnet är dock mellan fem och nio på morgonen.

Inventering

44 lokaler inventerades noggrant till fots. Fördelningen: Kristianstad kommun 23 lokaler,

Tomelilla två, Simrishamn nio, Ystad fyra, Sjöbo två, Lund tre och Vellinge en.

Förekom det en spelande hane på ett område gällde det att stanna kvar där en god stund och invänta eventuell hona för att kunna konstatera om häckning förekom. Det gäller att använda sig av försiktighetsprincipen så man inte räknar samma hane två gånger. Därför var det väldigt viktigt att gå över områdena noggrant, speciellt Ravlunda skjutfält som med sin storlek kan vara problematisk.

foto Mikael Arinder/Skänska Bilder

Sydöstra Skåne

Längs kuststräckan Verkeåns mynning till Kabusa finns sexton lokaler och där påträffades tio revir, i Vombsänkan (Sjöbo kommun) fanns två revir och i Tomelilla kommun sex revir. Liksom vid de två senaste inventeringarna påträffades inga revir väster om Kabusa. Totalt inom området i sydöstra Skåne konstaterades sammanlagt 18 revirhävande hanar. Tolv av dessa revirhävande hanar hade en hona och av de tolv paren fick nio par fram ungfåglar. Årets resultat

tive tre revir. Ravlunda skjutfält höll 1983 22 revir vilket minskade till 6-7 revir 1992. 2001 ökade antalet till 13 revir. Under 1968 förekom endast elva revir (*Högstedt 1968*).

En liknande trend har märkts på Rinkaby skjutfält där antalet revir uppgick till 24 1983 och endast fyra 1992, för att öka något till 2001 då fem revir konstaterades. Det spekulerades i att minskningen av fältpiplärka berodde på de hårt betande nötkreaturen på Rinkaby (*Gierow 1994*), vilka förekommer än i dag. Totalt observerades

Tabell 1. Inventeringsresultat från 1983, 1992, 2001 och 2008 uppdelade på olika delområden. Gränsen mellan nordöstra och sydöstra Skåne har dragits vid Verkeån.

Delområden	Revir 1983	Revir 1992	Revir 2001	Revir 2008	Minskning 1983-2008
NÖ Skåne	126	39-40	46-47	23	103
SÖ Skåne	47	22-23	30	18	29
Falsterbohalvön	1	0	0	0	1
Vombsänkan	13	6-7	3	1	12
NV Skåne	23	8	0	0	23
Sammanlagt	210	75-78	79-80	42	168

av revir kan jämföras med föregående inventeringar i sydöstra Skåne: 47 revir 1983, 22-23 revir 1992 och 30 revir 2001.

Nordöstra Skåne

Nordöstra Skåne omfattas av tjugofyra lokaler norr om Verkeån. Här hittades 23 revir vilket i jämförelse med 1983 är en minskning med 103 par och en minskning från inventeringen 1992 med 16-17 revir (*figur 2*). År 2001 förekom det 45 revir vilket var dubbelt så många som 2008.

Ravlunda och Rinkaby skjutfält är de stora lokalerna både arealmässigt och med flest fältpiplärkor. De två områdena hyser fem respek-

tolv par med ungfåglar eller som sökte föda till ungfåglar i nordöstra Skåne.

Nordvästra Skåne

Enligt uppgifter från Svalan (rapporterings-system för fåglar utarbetat av Artdatabanken) och Kullabygdens Ornitologiska Förening (KOF) har det inte förekommit några fältpiplärkor i nordvästra Skåne under 2001 eller 2008. Från att ha varit 23 revir 1983 till åtta revir 1992 har trenden bara pekat nedåt. Vad som hänt i det här området kan man bara spekulera i. Några indicier kan vara det ökade trycket av turism eller förändringar i landskapet.

Vombsänkan

Även det här området visar en neråtgående trend. I Vombsänkan med sina tre lokaler finns endast ett revir kvar vid vattenverksdammarna i Vomb. Inga ungfåglar observerades 2008, att jämföra med 2001 då tre par lyckades nedkomma med två ungfåglar. Revingefältet som förr var ett säkert ställe för fältpiplärka hyser idag inga par. Endast en revirhävande hane observerades vid ett tillfälle, tidigt på våren den 3 maj.

Diskussion

En kraftig minskning av antalet revirhävande hanar kan ses i Skåne under de 25 år som fältpiplärkan har övervakats. Vid inventeringen 2008 återfanns bara hälften så många revir som vid 2001 års inventering (42 respektive 80 revir) och endast 20 % av antalet revir från 1983 finns kvar 2008. Minskningen har pågått sedan 1800-talet då fältpiplärkan inte var speciellt ovanlig i Skåne.

En förklaring till minskningen kan vara

foto Mikael Arlander/Skånska Bilder

att lämpliga habitat på sandiga marker försvinner på grund av att tall och björk breder ut sig på de en gång öppna hedarna. Men det är nog inte bara tallen som orsakar fältpiplärkans minskning. Även förändringar på övervintringsområdena söder om Sahara kan påverka fältpiplärkan negativt. Förändringarna på rastlokalerna med nya faror kan orsaka också minskningar i den skånska populationen. Naturen är idag hårt trängd av ett ökat friluftsliv med människor och deras husdjur i markerna. Ökat tryck på stränder och naturområden stör fältpiplärkan.

Sverige ligger i utkanten av fältpiplärkans utbredningsområde vilket också kan bidra till att det förekommer fler revirhävande hanar än häckande par. En annan faktor som spelar roll är vädret där vindar från sydost bidrar till ett inflöde av fåglar från sydost eller omvänt om vindarna inte kommer från sydost kommer ett mindre inflöde av fältpiplärka. Mitten av maj och långt in i juni bjöd på vindar från sydost, så minskningen av fältpiplärka 2008 kan inte förklaras av vindarnas riktning under 2008.

Att skilja singelhanar från revirhävande par är svårt. Efter att ha studerat hanar och deras beteende går det att utläsa att rörelsemönstret i samband med häckning beror på revirets storlek. I samband med födosök till ungfåglar försöker hanen locka bort hotet genom att spela intensivt så att hela uppmärksamheten dras till honom. Reviren kan ibland sträcka sig upp till 300-500 meter beroende på antalet par inom området. Fältpiplärkan föredrar marker med enstaka buskar eller pinnar som de kan använda som utsiktsp plats i samband med revirhävande.

Själva häckningsplatsen varierar från grustag till sandhedar, gärna med vegetation. Vegetationen på häckningsplatsen bör

vara 15-20 cm hög så att fåglarna kan söka skydd i vegetationen. De lägger gärna sitt bo i denna vegetation men söker sin föda på markerna med öppen sand. Födan utgörs främst av insekter och spindlar vilka de springer ifatt på marken. Fältpiplärkeparets födosök ökar i samband med att deras ungar växer. När ungarna själva börja röra på sig går det lättare att tolka hur många ungar det förekommer i familjen.

Sammanfattningsvis kan man säga att fältpiplärkans minskning troligen beror på Skånes placering i utbredningsområdet, där Sverige ligger på nordgränsen av området. Övervintringsområde och igenväxande marker på häckningslokalen har också stor betydelse. Det vore intressant att göra en grundlig forskning på hur läget ser ut för fältpiplärkan i övriga Europa och i övervintringsområdena. Med kunskaper därifrån skulle man lättare kunna förstå minskningen i Skåne.

Tack

Till sist vill jag tacka alla som varit med och rapporterat sina observationer av fältpiplärka på Svalan. Jag vill också tacka Kill Persson och Thomas Lindblad för diskussionerna kring fältpiplärka.

Referenser

- Adolfsson, K. 1984. *Fältpiplärkan i Skåne 1983*. Anser 23:163-168. SkOF. Lund
- Bergendahl, R. 2002. *Fältpiplärkan i Skåne 2001*. Anser 40:223-226 SkOF. Lund
- Gierow, M. 1994. *Fältpiplärkan i Skåne 1992*. Anser 2:97-100. Skof. Lund
- Grahn, J. 2000. *Häckningslokaler för fältpiplärka i Skåne län 2000*. Miljöenheten Länsstyrelsen 2000-12-21. Skåne
- <http://www.artportalen.se/birds/default.asp>

RICHARD BERGENDAHL
richard@bingsmarken.se